

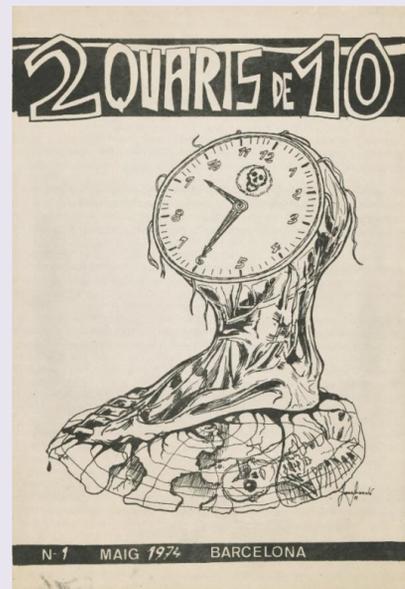
Joan Barceló i Cullerés

(Menàrguens, 1955-Barcelona, 1980)

NAIXEMENT. «Sol a Escorpí i ascendent a Capricorn, nat a Menàrguens per Tots Sants, el mateix dia que el seu padrí per part de mare». La biografia de Joan Barceló arrenca l'1 de novembre de 1955 a Menàrguens, poble que en l'univers ficcional de l'autor bateja amb el nom de Vacalforges, oposat a Cordenit, que correspon a Barcelona. L'àvia i altres dones grans del poble li expliquen llegendes, rondalles, cançons, etc., que desperten la seva «vocació».

ESTUDIS I PRIMERS TEMPTEIGS CREADORS. Inicia els estudis primaris a l'escola pública del poble l'any 1961. A partir de 1966 i fins 1970 cursa el batxillerat elemental al col·legi Episcopal de Lleida, on resideix amb sa mare i els dos germans. L'any 1970 ingressa com a intern a la residència dels pares claretians de Torre Santana (Montgat) per fer el 5è i el 6è de batxillerat i el Curs d'Orientació Universitària al Seminari Menor Diocesà de Nostra Senyora de Montalegre (Tiana). Aquí aprèn català i descobreix la seva vocació creadora: «Vaig començar per la plàstica, i després, degut als rebrots del seminari i als *Salms*, vaig posar-me a fer poemes»: d'aquells moments és *Trilogia del penitent* (1971-1973).

Són anys d'exploració dels llenguatges artístics (tant el pictòric com el literari) i d'experimentació. Formarà part de grups *contra-culturals*: a Montgat, el grup *2 quarts de sis* interpreta cançons escrites, composades o versionades per ell mateix i té una presència activa a *Rocaferma*, revista dels seminaristes de Torre Santana.

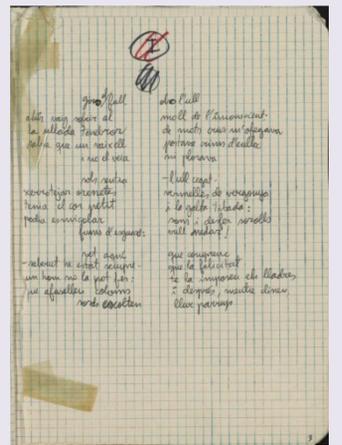

ESTUDIS SUPERIORS. DIMENSIÓ PÚBLICA. Comença a concursar en certàmens poètics. L'any 1973 s'instal·la amb el germà Damià a Barcelona, on conviu amb una sèrie de migpensionistes que li inspiraran la novel·la *Diumenge a la tarda* (inèdita fins l'any 2000). Freqüenta el Taller Picasso, sala d'exposicions i punt de trobada artístic. Estudia Dret a la Universitat Autònoma de Barcelona, carrera que abandonarà a 3r, com també deixarà, fastiguejat, l'Escola d'Arts Aplicades i Oficis Pau Gargallo de Badalona.

Exposa els seus quadres a Montgat, Manresa, Lleida, Tortosa, amb cert ressò a la premsa local. Pinta i escriu simultàniament. Segueix cursos de català a Òmnium Cultural i comença a impartir-ne classes a la perifèria de Barcelona i, després, al col·legi Lestonnac de Barcelona. Funda amb Toni

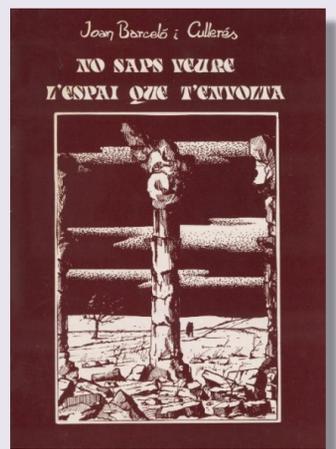
Soler, Lluïsa Pahissa i Carles Netto 2 *quarts de 10*. De mica en mica, va bandejant la pintura per dedicar-se plenament a l'escriptura.

RECONeixEMENTS I PUBLICACIONS. El 1975 guanya el premi Consol Colell, amb *Immortal mort que et mors* (editat pòstumament el 1983, amb pròleg de Jordi Pàmias), on la dimensió fònica del llenguatge hi és explotada mitjançant la reiteració de fórmules que contribueixen a potenciar el to angoixós dels poemes, escrits sobre un eix de simetria.

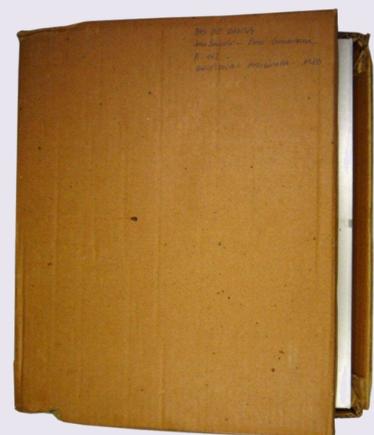
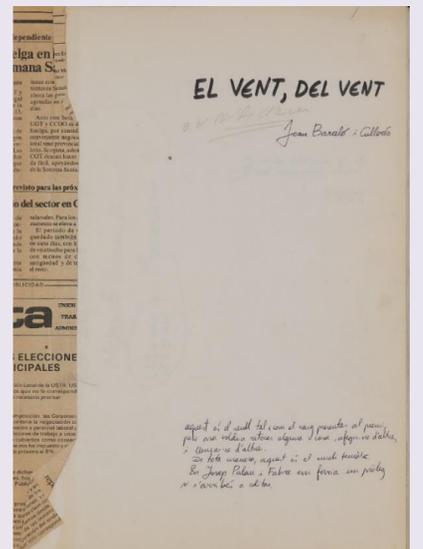

A Barcelona, funda *Desperta Ferro! Grup d'Art al Poble*: «Talment circulant ens passem per places i barris, duem a qualsevol racó on se'ns reclami els nostres fills –la nostra obra– [...] Per als adormits i els qui, ai!, no saben somniar: *Desperta Ferro!*»

Al 1977 publica *No saps veure l'espai que t'envolta*, il·lustrat per dos companys d'aquest grup: Ferran Roca Bon i Xavier Vilallonga. La primera secció d'aquest llibre, titulada «Retalls d'un vestit ciutadà», és un recull de dotze relats breus en què retrata amb prosa lírica imaginaris pobladors de la nit que representen la cara oculta de la quotidianitat. A l'estiu enllesteix la novel·la *Viatge enllunat*.

Un viatge a Nova York i a New Jersey inspira *Un drapaire a Nova York* i uns contes que, aplegats amb el títol *Cròniques insomnes* (Cinc contes als USA), mereixen el Premi Cavall Fort. Guanya altres premis: el Ventura Gassol, el Marià Manent, el Ribas i Carreras. Queda finalista del Folch i Torres (que guanyarà el 1979 amb *Que comenci la festa!*), del Joaquim Ruyra, etc. El 1979 guanya amb *Diablers d'es-cuma* el Premi Vicent Andrés Estellés de poesia, un poemari que introdueix poemes d'una sensualitat eròtica inusual fins aleshores en la seva obra.

Els primers mesos de 1980 prepara amb l'artista Enric Corman-zana *Pas de dansa*, una edició de bibliòfil amb gravats i poemes que no arribarà a veure publicada, atès que morirà pocs dies abans de sortir d'estampa. Aquests versos sorprenden per una veu ja madura i reflexiva, que s'endinsa solitària pels camins de la introspecció auto-irònica i descreguda, amb punyents notes d'aflicció.

FINAL. Justament quan comença a assaborir l'èxit tot es torça: la primavera de 1980 topa accidentalment amb un motorista a Barcelona i es trenca una cama. És ingressat a l'Hospital de Sant Pau i després passa uns dies de convalescència a la casa familiar de Menàrguens. A l'estiu torna a Barcelona on mor, sobtadament, el 25 de juliol. Quatre dies després és enterrat a Menàrguens.

Joan Barceló i Cullerós

Els llibres publicats

NARRATIVA

- [1] *Obres Completes. Volum XXVIIIè*, Barcelona, Edició de l'autor, 1975; facsímil a Lleida, Universitat de Lleida, Càtedra Màrius Torres, Institut d'Estudis Ilerdencs, Diputació de Lleida & Ajuntament de Menàrguens, 2021**
- [2] *Miracles i espectres*, Palma de Mallorca, Moll, 1981*; Barcelona, La Magrana, 1998**; Juneda, Fonoll, 2020**
- [3] *Retalls*, Barcelona, El Llamp, 1986*

NARRATIVA INFANTIL I JUVENIL

- [4] *Viatge enllunat*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1979; Lleida, Pagès editors, 2020**
- [5] *Ulls de gat mesquer*, Barcelona, La Galera, 1979, 1981**, 1984**, 1986** i 1995**; Barcelona, Aula de Escriutores-Editorial Hijos del Hule, 2018**
- [6] *Que comenci la festa!*, Barcelona, La Galera, 1980
- [7] *El somni ha obert una porta*, Barcelona, La Galera, 1981*
- [8] *Estimada gallina*, Barcelona, La Galera, 1981*
- [9] *Els dracs de la Xina*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1982*
- [10] *Un drapaire a Nova York*, Barcelona, Empúries, 1986*
- [11] *Recull de contes*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986*
- [12] *La cuca de llum xarrupa lluna*, il·lustrat per nens i nenes de Menàrguens, Menàrguens Ajuntament de Menàrguens, 2021**
- [13] *La cuca de llum xarrupa claror*, facsímil a cura de Julián Acebrón i Joan Ramon Veny, Lleida, Càtedra Màrius Torres & Pagès editors, 2021**

TEATRE INFANTIL I JUVENIL

- [14] *Científicament s'ha demostrat*, Barcelona, Edicions Don Bosco, 1977
- [15] *Viatge enllunat* [versió teatral], Barcelona, Edicions Don Bosco, 1981*
- [16] *Olor de cebes*, Barcelona, Edebé, 1984*
- [17] *Teatre*, a cura de Francesc Foguet, Lleida, Pagès editors, 2020**

NOVEL·LA

- [18] *Pare de rates*, Barcelona, La Magrana, 1981*; Barcelona, Comanegra, 2020**
- [19] *Trenta taronges*, Barcelona, El Llamp, 1985*
- [20] *Diumenge a la tarda*, a cura de Julián Acebrón i Jordi Casals, Lleida, Pagès editors, 2000*

POESIA

- [21] *No saps veure l'espai que t'envolta*, Barcelona, Àcid, 1977
Pas de dansa, Barcelona, Polígrafa, 1980
- [22] *Diablers d'escuma*, València, Eliseu Climent, 1980
- [23] *Immortal mort que et mors*, Barcelona, Edicions 62, 1983*
- [24] *Esbrinem les flors de la terra. Poesia completa*, a cura de Julián Acebrón i Jordi Casals, Lleida, Pagès, 1998**

ALTRES

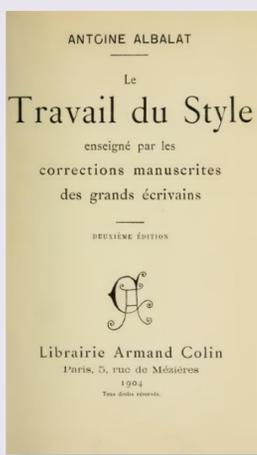
- [25] *Folch i Torres, escriptor per a nois i noies*, Barcelona, Blume, 1981*

* Volum publicat pòstumament.

** Reedició.

El llegat d'autògrafs

Ja fa més d'un segle que l'escriptor i crític francès Antoine Albalat va proposar una nova manera d'ensenyar a escriure, contra el retoricisme acadèmic del moment, centrada en l'anàlisi dels manuscrits dels grans escriptors francesos (Montesquieu, Pascal, Boileau, Balzac, Flaubert, Chateaubriand...). Un mètode que va deixar escrit en diversos llibres, un dels quals, simptomàticament intítulat *Le travail du style enseigné par les corrections manuscrites des grands écrivains* (París, Armand Colin, 1903), comença amb el paràgraf següent:

Després d'haver publicat *L'art d'écrire enseigné en vingt leçons* [1899] i *La formation du style par l'assimilation des auteurs* [1901], ens quedava confirmar les nostres teories amb una demostració extreta dels millors escriptors francesos. Malauradament, els nostres grans autors no han deixat tractats tècnics i tenim poques confidències sobre el seu mètode de treball. A falta de preceptes, posseïm si més no els seus manuscrits. Aquí és on podem descobrir els secrets de la seva professió, la raó de les seves correccions. L'estudi dels manuscrits és el millor *Curs de literatura*, ja que contenen a la vegada la lliçó i l'exemple.

Aquesta és una de les lliçons que ens donen els autògrafs –manuscrits, mecanoscrits o «ordinadorscrits»– dels grans escriptors i una de les seves utilitats, entre moltes altres. L'anàlisi d'aquests materials ara es pot fer més fàcilment gràcies a la seva digitalització i la seva difusió en portals com el del Corpus Literari Digital de la Càtedra Màrius Torres, on es poden consultar els de Clementina Arderiu, Joan Duch, Salvador Espriu, Gabriel Ferrater, J. V. Foix, Miquel Lladó, Narcís Oller, Manuel de Pedrolo, Carles Riba, Màrius Torres i J. B. Xuriguera, i d'altres que hi seran aviat, com els de Guillem Viladot.

I, ara, els de Joan Barceló, que gràcies a la dedicació i la cura de la família, especialment del germà Damià, s'han pogut anar recuperant de la dispersió i s'han conservat per a la posteritat. Un llegat que, malgrat la curta vida de l'escriptor, està format per una quantitat més que considerable de papers, bona part dels quals contenen inèdits que s'han anat publicant pòstumament. En recollim aquí sols una petita part dels que es poden trobar al llegat, accessible ara al web del Corpus Literari Digital.

Als amics i coneguts d'en Joan Barceló i Cullerés

Us agraeixo a tots en nom de la família Barceló-Cullerés totes les atencions i afectes mostrats aquests darrers dies extremament difícils per a nosaltres. Moltes gràcies a tothom. A més a més us vull dir, mitjançant el diari AVUI, que estem començant a recollir tot el material que el meu germà tenia escampat arreu de Catalunya, i que no és poc. Qualsevol persona o entitat que tingui quelcom a dir-nos, que es posi en contacte amb les adreces següents:

Damià Barceló Cullerés

Avui, 12 d'agost de 1980, p. 4

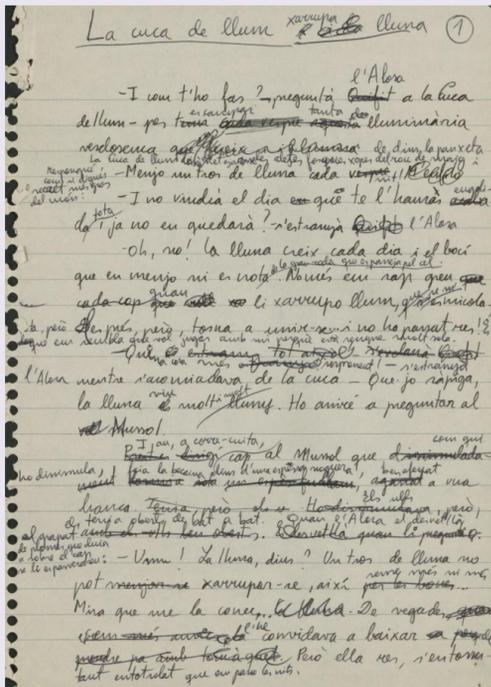
- [1] *Diumenge a la tarda* (manuscrit 1)
- [2] *Diumenge a la tarda* (manuscrit 2)
- [3] *Trista misèria* (mecanoscrit)
- [4] Guions de ràdio
- [5] *Pare de rates* (mecanoscrit)
- [6] *Pare de rates* (informe de lectura de Josep Vallverdú)
- [7] *Les garses són dimonis* (= *Miracles i espectres*, mecanoscrit 1)
- [8] *Miracles i espectres* (mecanoscrit 2)

- [9] *El vent, del vent* (= *Diablers d'escuma*, mecanoscrit 1)
- [10] *El vent, del vent* (= *Diablers d'escuma*, mecanoscrit 2)
- [11] *Immortal mort que et mors* (manuscrit)
- [12] *Immortal mort que et mors* (mecanoscrit)
- [13] *No saps veure l'espai que t'envolta* (mecanoscrit)
- [14] *No saps veure l'espai que t'envolta* (maqueta editorial)

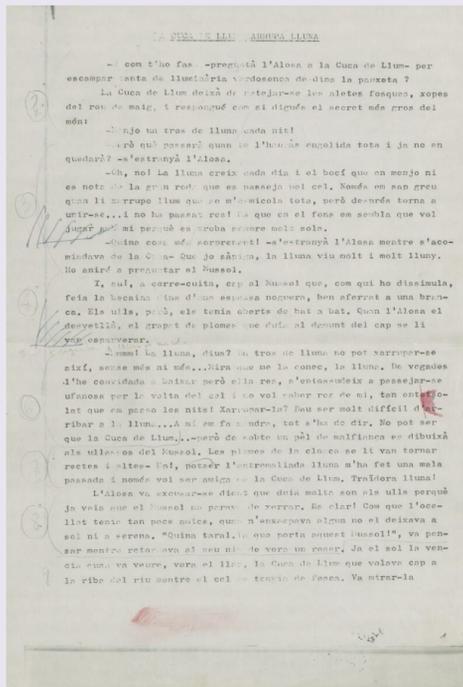
La cuca de llum xarrupa claror

Els materials que formen la gènesi d'aquest conte són un bon exemple del rigor amb què treballava Joan Barceló. Se'n conserven dues versions: una en prosa, intitulada «La cuca de llum xarrupa lluna», i una altra en vers ja amb el títol definitiu.

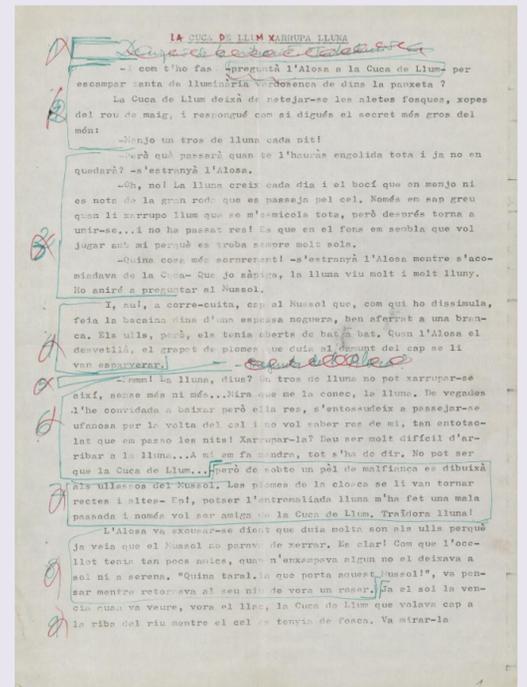
De la primera es conserven tres testimonis: un manuscrit que ocupa tres cares (anvers, revers i anvers) de dues quartilles separades d'una llibreta d'espiral [A], datat el desembre de 1975, i dues fotocòpies d'un mecanografiat en net del manuscrit [B i C], l'original del qual es devia perdre; una d'aquestes conté alguna petita anotació autògrafa del mateix Barceló.

[A]

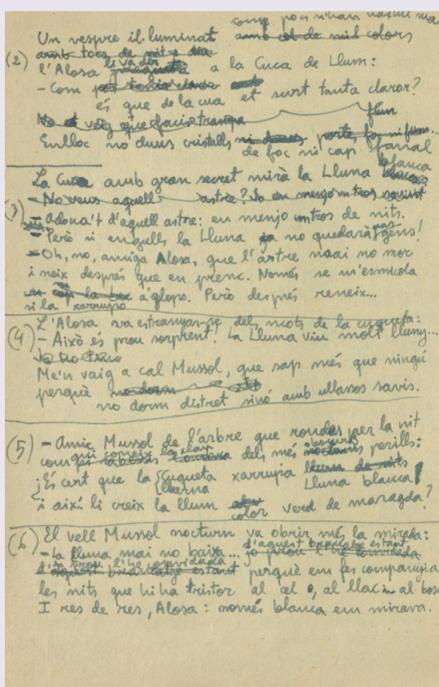

[B]

[C]

De la segona versió, més breu, escrita en versos alexandrins, es coneixen dos testimonis autògrafs: un manuscrit i un mecanoscrit. El primer està escrit en tres cares de dos fulls de paper blanc mida quartilla, sense datar, i sense títol [D]. El segon és dins d'una carpeta de dibuix molt cansada, amb tapes de percalina verda, vetes grises per lligar-les i l'om de tela blava, amb una etiqueta mecanografiada que duu el títol definitiu i la notícia d'autoria en sengles ratlles: «versets: Joan Barceló i Cullerés | il·lustracions: Xavier Vilallonga» [E]. El text, ara, està distribuït en dotze fulls de paper manila blanc on s'han enganxat retalls de paper amb els versos escrits a màquina, que protegeixen sengles làmines de 23 x 38 cm de cartolina Gvarro amb les il·lustracions a una cara amb guaix i llapis de colors.

[D]

Un vespre il·luminat com pocs n'han nascut mai,
L'Alosa li va dir a la Cuca de llum:
—Com és que de la cua et surt tanta claror?
Enlloc no duus cristalls de foc ni cap fanal...

[E]